Eerste Kamer der Staten-Generaal 1

Vergaderjaar 2015–2016

33 799

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994

C

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 2 mei 2016

1. Inleiding

Met belangstelling heb ik kennisgenomen van het voorlopig verslag dat de leden van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie over dit wetsvoorstel hebben uitgebracht. Ik dank de leden van de fracties van de VVD, D66, de SP en de SGP voor de daarin door hen gestelde vragen en gemaakte opmerkingen. Die geven mij de gelegenheid om het wetsvoorstel hierna nader toe te lichten en te verduidelijken.

2. Nut en noodzaak

De leden van de D66-fractie vragen zich af of het wetsvoorstel geen contraproductieve werking kan hebben. Zij stellen die vraag omdat het verrichten van een middelenonderzoek een discretionaire bevoegdheid van de opsporingsambtenaar is. Wanneer hij die bevoegdheid niet uitoefent, maar wel in het proces-verbaal vermeldt dat de verdachte ten tijde van het plegen van het geweldsmisdrijf onder invloed van alcohol of drugs verkeerde, zouden volgens deze leden daarover discussies in de rechtszaal kunnen ontstaan vanwege het gebrek aan een objectief testresultaat.
Anders dan de leden van de D66-fractie verwacht ik dat dergelijke discussies zich niet of nauwelijks in de rechtszaal zullen voordoen. Mijn verwachting is gebaseerd op het feit dat het vertrekpunt van het wetsvoorstel is dat de opsporingsambtenaar een verdachte geweldpleger ten aanzien van wie aanwijzingen bestaan of het vermoeden is gerezen dat hij ten tijde van het misdrijf onder invloed van alcohol of drugs verkeerde, aan een middelenonderzoek onderwerpt. Dat vloeit voort uit de opzet en de systematiek van het wetsvoorstel. In uitzonderlijke gevallen kan van dat vertrekpunt worden afgeweken. Indien de verdachte ten opzichte van de opsporingsambtenaar bekent dat hij onder invloed van alcohol of drugs verkeerde op het moment dat hij het geweldsmisdrijf pleegde, aangeeft hoeveel alcohol of drugs hij ongeveer tot zich heeft genomen en één of meer getuigen zijn alcohol- of drugsgebruik bevestigen of de opsporingsambtenaar het alcohol- of drugsgebruik afleidt uit

kst-33799-C
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2016

het gedrag of de uiterlijke kenmerken van de verdachte die daarop wijzen, kan de opsporingsambtenaar ervoor kiezen een middelenonderzoek achterwege te laten. In die uitzonderlijke gevallen is het wel van belang dat de opsporingsambtenaar van deze feiten of omstandigheden in het proces-verbaal van aanhouding melding maakt zodat voorkomen wordt dat later in de strafprocedure een discussie ontstaat over de vraag of de verdachte ten tijde van het gepleegde geweldsmisdrijf al dan niet boven de ondergrens onder invloed van alcohol of drugs verkeerde. Omdat de gevallen waarin een middelenonderzoek, ondanks een aanwijzing of vermoeden van middelengebruik bij de verdachte, niet wordt verricht, gelet op de systematiek van dit wetsvoorstel tot de minderheid zullen behoren, verwacht ik niet dat dit wetsvoorstel een contraproductieve werking zal hebben. Bedacht moet immers ook worden dat dit wetsvoorstel instrumenten toevoegt om juist deze discussies tegen te gaan.

De leden van de D66-fractie achten het voorstelbaar dat door dit wetsvoorstel een cultuur in de rechtszaal wordt geïntroduceerd die inhoudt dat drank- of drugsgebruik slechts als een relevante factor kan worden meegewogen bij de straftoemeting, indien objectief bewijs voorhanden is van het drank- of drugsgebruik. Er kunnen daardoor onwenselijke verschillen ontstaan in de straftoemeting tussen gevallen waarin bij een verdachte geweldpleger wel of niet een middelenonderzoek is toegepast. Deze leden vragen hoe de regering deze potentieel contraproductieve effecten van het wetsvoorstel beoordeelt. Verder vragen zij in dat verband of de regering van mening is dat de meerwaarde van het wetsvoorstel in het licht van deze mogelijk contraproductieve werking niet grotendeels teniet wordt gedaan.
Zoals ik in mijn reactie op de vorige vraag van de leden van de D66-fractie heb opgemerkt, zullen de gevallen waarin een middelenonderzoek, ondanks een aanwijzing of vermoeden van middelengebruik bij de verdachte, niet wordt verricht, gelet op de systematiek van dit wetsvoorstel tot de uitzonderlijke gevallen behoren. Alleen al om die reden verwacht ik niet dat de door de leden van de D66-fractie geschetste potentieel contraproductieve effecten snel zullen optreden. Daar komt bij dat de verwachting gerechtvaardigd is dat een middelenonderzoek bij een vermoeden van middelengebruik alleen zal uitblijven, zoals ik in mijn reactie op de vorige vraag van deze leden heb beschreven, als dat vermoeden overtuigend op andere feiten of omstandigheden is gebaseerd. Als dat niet het geval is, mag worden aangenomen dat bij hem een middelenonderzoek zal worden uitgevoerd omdat anders de officier van justitie het middelengebruik van de verdachte geweldpleger niet in zijn strafeis kan meenemen of indien hij dat toch doet, de rechter daarmee bij de strafoplegging sneller dan met objectief bewijs geen rekening zal houden.

De leden van de D66-fractie vragen zich verder af of de mogelijke nadelige effecten van het wetsvoorstel die zij hebben geschetst, opwegen tegen de personele en variabele kosten die met de introductie van het middelenonderzoek gepaard gaan.
Zoals ik in antwoord op de vorige twee vragen van deze leden uiteengezet heb, verwacht ik dat deze nadelige effecten niet zullen optreden. De personele en variabele kosten die met de uitvoering van dit wetsvoorstel zijn gemoeid, acht ik dan ook gerechtvaardigd met het oog op de meerwaarde van het wetsvoorstel, zoals het aspect dat een politieambtenaar niet meer afhankelijk is van de vrijwillige medewerking van de verdachte aan een middelenonderzoek, maar dat onderzoek bij hem tegen zijn wil kan uitvoeren, alsmede de beschikbaarheid van het resultaat van een dergelijk onderzoek voor het bewijs en de te verwachte toename van het aantal gedragsinterventies die gericht zijn op het alcohol- en drugsgebruik en de recidive die daardoor wordt voorkomen.

Tot slot vragen de leden van de D66-fractie zich af of de regering het geraden acht om de introductie van het middelenonderzoek terug te draaien indien uit de wetsevaluatie na 4 jaar blijkt dat de door deze leden veronderstelde mogelijke nadelige effecten realiteit blijken.
Mocht uit de evaluatie blijken dat de door deze leden geschetste mogelijke nadelige effecten van het wetsvoorstel zich tegen de verwachtingen in toch voordoen, dan lijkt me dat geen reden om de wet in te trekken, maar om ervoor te zorgen dat bij een verdachte geweldpleger ten aanzien van wie aanwijzing bestaat of het vermoeden van middelengebruik is gerezen, altijd een middelenonderzoek wordt uitgevoerd.

De leden van de SP-fractie ondersteunen het streven om geweld onder invloed van alcohol en drugs terug te dringen, maar vragen zich af of dit wetsvoorstel daarvoor de geschikte manier is. Hun twijfels vloeien voort uit het feit dat op dit moment al bij de strafmaat rekening wordt gehouden met gebruik van drank of drugs zonder dat er een middelentest aan te pas komt. Het proces-verbaal van observatie van de verbalisanten en de verklaringen van de verdachte, medeverdachten en getuigen zijn daarvoor nu voldoende. Zij vragen daarom om een nadere onderbouwing van het wetsvoorstel.
De leden van de SP-fractie wijzen er terecht op dat de rechter ook nu al bij de straftoemeting rekening kan houden met eventueel middelengebruik. In de praktijk gebeurt dat nu echter weinig omdat opsporingsambtenaren maar in een gering aantal gevallen in het proces-verbaal melding maken van het alcohol- of drugsgebruik van de verdachte geweldpleger. Uit het eerder in de schriftelijke stukken genoemde onderzoek «Geweld binnen en buiten»[1] blijkt namelijk dat maar slechts 10% van de processen-verbaal naar aanleiding van een geweldsmisdrijf informatie bevat over het alcohol- of drugsgebruik van de geweldpleger, terwijl geweld onder invloed minstens 31% van het totale geweld omvat en dat percentage in het uitgaansleven tijdens het hoogseizoen zelfs kan oplopen tot 74% en ook rondom voetbalwedstrijden hoger ligt dan 31%. Volgens de politie is dit grote verschil te verklaren doordat het opsporingsambtenaren nu ontbreekt aan de bevoegdheid om het middelengebruik van de verdachte vast te stellen en zij dat gebruik zonder onderzoek bij de verdachte in veel gevallen niet kunnen bepalen. In die gevallen weet de rechter dus niet of de verdachte het geweld onder invloed heeft gepleegd en kan hij daarmee bij de strafmaat ook geen rekening houden. De in het wetsvoorstel neergelegde bevoegdheid om de verdachte te verplichten mee te werken aan een middelenonderzoek beoogt het aantal gevallen van alcohol- of drugsgebruik bij geweldsmisdrijven die onder de aandacht van de rechter worden gebracht, meer in overeenstemming te brengen met de werkelijke aantallen van alcohol- en drugsgebruik en dit niet te laten afhangen van een toevallige bekentenis of verklaring van de verdachte of getuigen. Voor het beoordelen van het alcohol- of drugsgebruik van een verdachte geweldpleger is de rechter bovendien geholpen bij een objectieve vaststelling of de verdachte onder invloed van alcohol of drugs verkeerde en zo ja, of de hoeveelheid die hij van dat middel heeft gebruikt boven de daarvoor vastgestelde grenswaarde is uitgekomen en daarmee van invloed is geweest op het door hem begane geweld. Een objectief onderzoeksresultaat voorkomt immers dat discussie tijdens de zitting ontstaat over de vraag of, en zo ja, in welke mate de verdachte alcohol of drugs heeft gebruikt en biedt de rechter een stevige grondslag om de aard of de hoogte van de door hem op te leggen sanctie te bepalen.

De leden van de SP-fractie vragen in te gaan op de meerwaarde van dit wetsvoorstel.

---

[1] Zie de bijlage bij Kamerstukken II 2004/05, 28 345, nr. 33.

De meerwaarde van dit wetsvoorstel is in de eerste plaats dat de opsporingsambtenaar voor het vaststellen van het alcohol- of drugsgebruik van de verdachte geweldpleger niet meer, zoals nu het geval is, volledig afhankelijk is van zijn vrijwillige medewerking, maar hem kan verplichten zijn medewerking aan een middelenonderzoek te verlenen. Dat onderzoek is van belang om objectief te kunnen vaststellen dat de verdachte alcohol of drugs heeft gebruikt als gevolg waarvan discussies in de rechtszaal kunnen worden voorkomen over de hoeveelheid alcohol of drugs die hij heeft gebruikt en om die hoeveelheid te kunnen betrekken bij de aard en de hoogte van de aan hem op te leggen straf. Of het alcohol- of drugsgebruik nu wordt verdisconteerd in de straf van de geweldpleger hangt te veel af van het toeval, dat wil zeggen van het feit of in het proces-verbaal gewag is gemaakt van het vermoeden dat hij onder invloed van alcohol of drugs verkeerde ten tijde van het plegen van het geweldsmisdrijf en of de verdachte tijdens de behandeling van zijn zaak onderkent dat hij het geweldsmisdrijf onder invloed van alcohol of drugs heeft gepleegd. In het overgrote deel van de gevallen wordt, zoals ik in antwoord op de vorige vraag van de leden van de SP-fractie heb opgemerkt, nu in het proces-verbaal geen melding gemaakt van het alcohol- of drugsgebruik van de verdachte als gevolg waarvan de officier van justitie en de rechter niet weten of de verdachte het geweldsmisdrijf al dan niet onder invloed heeft gepleegd. Het wetsvoorstel zal ervoor zorgen dat in het proces-verbaal vaker gewag zal worden gemaakt van het alcohol- of drugsgebruik van de geweldpleger. Daardoor zal beter inzicht kunnen worden verkregen waar, wanneer en in welke mate middelengebruik bij geweld een rol speelt. Op basis hiervan kunnen meer maatregelen worden ingezet die gericht zijn op de aanpak van de problematiek die achter het middelengebruik schuilgaat, waaronder oplegging van op maat toegesneden bijzondere voorwaarden als bedoeld in artikel 14c, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht, bijvoorbeeld voorwaarden die gericht zijn op gedragsbeïnvloeding, zoals een verbod op het gebruik van drugs of alcohol, verplichte deelname aan een gedragsinterventie of behandeling van de veroordeelde in of buiten een zorginstelling. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd minder recidiveren dan personen bij wie dat niet het geval is[2].

De leden van de SP-fractie vragen om nader in te gaan op de nadelige effecten van het wetsvoorstel waarop de Afdeling advisering van de Raad van State heeft gewezen.
De leden van de D66-fractie hebben in hun vragen ook aandacht voor die nadelige effecten gevraagd. Zoals ik in antwoord op die vragen uiteengezet heb, verwacht ik dat deze nadelige effecten niet of nauwelijks zullen optreden. Voor de overwegingen waarop ik tot dat oordeel baseer, verwijs ik de leden van de SP-fractie naar die antwoorden.

3. Preventieve aanpak

De leden van de VVD-fractie vragen de regering om nog eens uit te leggen welke maatregelen zij op het preventieve vlak voor ogen heeft. Verder vragen zij of kan gereflecteerd worden op de opvatting van deze leden dat er een redelijke balans moet zijn tussen preventieve maatregelen versus de almaar uitdijende wettelijke regelingen.
Strafrechtelijk ingrijpen moet altijd ingebed zijn in een groter geheel van maatregelen die moeten leiden tot het voorkomen en reduceren van strafbaar gedrag. Het terugdringen van geweld onder invloed van

[2] Zie onder meer blz. 17 van het WODC-onderzoek «Toepassing van bijzondere voorwaarden bij voorwaardelijke vrijheidsstraf en schorsing van de voorlopige hechtenis bij volwassenen»; bijlage bij Kamerstukken II 2005/06, 30 300 VI, nr. 164.

middelen vergt dan ook een mix van preventieve, bestuursrechtelijke en strafrechtelijke maatregelen. Voor een overzicht van die maatregelen verwijs ik de leden van de VVD-fractie naar de brieven die in het verleden over het alcohol- en drugsbeleid en over de aanpak van geweld aan de Kamer zijn gestuurd[3]. De in dit wetsvoorstel toegekende bevoegdheid tot het doen van onderzoek naar het gebruik van alcohol of een ander agressieverhogend middel bij geweldplegers is slechts één van die maatregelen. Het belang van de introductie van die maatregel is overigens niet alleen repressief, maar ook preventief van aard. Door geweldplegers bijvoorbeeld voorwaardelijk te veroordelen onder oplegging van bijvoorbeeld een alcoholverbod of een gedragsinterventie die op het terugdringen van het middelengebruik gericht is, bestaat de verwachting dat bij een deel van hen het bewustzijn met betrekking tot het effect van het gebruik van middelen op hun gedrag zal toenemen en dat zij daarmee in het vervolg rekening zullen houden waardoor zij niet of minder snel zullen recidiveren. Dat blijkt ook uit wetenschappelijk onderzoek. Personen aan wie bijzondere voorwaarden worden opgelegd, recidiveren minder dan personen bij wie dat niet het geval is. Dat komt omdat de bijzondere voorwaarden ruimte bieden voor een op de persoon toegesneden interventie en de dreiging van het voorwaardelijke strafdeel een stevige stok achter de deur vormt. Daarnaast kan van (de dreiging van) de inzet van een middelenonderzoek bij geweldsmisdrijven ook in algemene zin een afschrikwekkende werking uitgaan en mensen weerhouden om zich onder invloed van teveel alcohol of een ander agressieverhogend middel in de openbare ruimte te begeven.
De registratie van het alcohol- en drugsgebruik van verdachte geweldplegers door de politie na de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel, zal – zo blijkt ook uit een verkennend onderzoek dat het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid op verzoek van het Ministerie van Veiligheid en Justitie onder diverse gemeenten heeft uitgevoerd – informatie opleveren die vervolgens als input kan dienen voor het gemeentelijke veiligheids- en horecabeleid, het beleid rond huiselijk en voetbalgerelateerd geweld en het alcohol- en drugsbeleid. Verder kan door de registratie zicht wordt verkregen op het aandeel van jeugdigen dat zich schuldig maakt aan geweldpleging onder invloed van alcohol of drugs. De daaruit verkregen informatie kan vervolgens gebruikt worden voor het jeugdbeleid en voor de handhaving van de leeftijdsgrenzen zoals gesteld in de Drank- en horecawet. Ook kan de registratie informatie genereren voor de Top-X aanpak van veelplegers. Bovendien kan de informatie inzicht geven over het alcohol- en drugsgebruik van gewelddadige verwarde personen, hetgeen weer behulpzaam kan zijn bij het formuleren van beleid op het gebied van (gedwongen) hulpverlening.

De leden van de SP-fractie vragen nader in te gaan op de opmerking van de Afdeling advisering van de Raad van State in haar advies over het wetsvoorstel dat niet valt in te zien wat de preventieve werking van het voorgestelde middelenonderzoek zal zijn. De preventieve werking van dat onderzoek heb ik in deze paragraaf in reactie op vragen van de leden van de VVD-fractie toegelicht. Ik verwijs de leden van de SP-fractie dan ook naar die reactie.

4. Rapport NFI

De leden van de VVD-fractie vragen of kan worden ingegaan op de opmerking van de Afdeling advisering van de Raad van State dat het weliswaar algemeen bekend is dat er een correlatie bestaat tussen alcohol, drugs en agressie, maar dat die correlatie zeer complex is en beïnvloed wordt door contextuele en persoonlijke factoren. Deze leden

[3] Vgl. Kamerstukken II 2005/06, 28 684, nr. 65 en Kamerstukken II 2010/11, 28 684, nr. 311.

vragen in dat verband in het bijzonder in te gaan op de vraag of het in de praktijk zo zal zijn dat het rapport van het NFI met al deze slagen om de arm een conclusie zal trekken en, zo ja, wat dan nog de waarde van een testresultaat is.

Met de Raad van State ben ik van mening dat middelengebruik een risicofactor is voor geweldpleging en dat de relatie tussen deze beide mede afhankelijk is van individuele, sociale en situationele omstandigheden. Dit betekent dat niet iedereen die alcohol drinkt of drugs gebruikt gewelddadig wordt. Maar bij degenen die vanwege die omstandigheden een grotere kans hebben om agressief gedrag te vertonen, zal het overmatig middelengebruik juist de lont in het kruitvat zijn, waardoor de drempel om geweld te plegen wegvalt.

Overigens kan min of meer eenzelfde redenering worden gevolgd bij middelengebruik in het verkeer. Niet bij iedereen wordt de rijvaardigheid negatief beïnvloed als bijvoorbeeld één glas méér wordt gedronken dan de wettelijk toegestane limiet. Ook in het verkeer spelen andere factoren een rol die je rijvaardigheid onder invloed beïnvloeden: of je man bent of vrouw, dik of dun, jong of oud, gewoontedrinker of incidentele drinker, de weg op je duimpje kent of nieuw in de omgeving, of er veel verkeer op de weg is of juist weinig. Met deze wetenschap kunnen op basis van de wetenschappelijke inzichten wel degelijk uitspraken gedaan worden over de grenswaarden waarboven er een relatie is tussen geweldpleging en middelengebruik.

Indien de onderzoeker van het NFI in het afgenomen bloed van de verdachte de werkzame stof van cocaïne, amfetamine of methamfetamine aantreft en de concentratie van die werkzame stof 0,050 milligram per liter bloed of meer bedraagt, zal hij in zijn onderzoeksverslag vermelden welke stof hij heeft gedetecteerd, alsmede de hoogte van de overschrijding van de grenswaarde. Die wijze van vermelding van het onderzoeksresultaat geldt eveneens indien het bloedonderzoek gericht is op het vaststellen van alcoholgebruik door de verdachte.

5. Strafverhogende factor

De leden van de VVD-fractie vragen een toelichting op de zinsnede op blz. 7 van de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel dat «een middelentest achterwege kan blijven als een verdachte toegeeft». Zij vragen hoe in dat geval een bekentenis doorwerkt in de systematiek van dit wetsvoorstel en of de strafverhogende factor uit de nader vast te stellen Bos Polarisrichtlijn dan automatisch ook geldt en of de verdediging niet een verzoek tot onderzoek zal doen als het voor haar niet evident is dat die factor van toepassing is.
Zoals uit de zin waarvan de leden van de VVD-fractie een zinsnede hebben aangehaald, blijkt, is een bekentenis van de verdachte geweldpleger onvoldoende om bij hem af te zien van een middelenonderzoek. Er moet ook sprake zijn van andere feiten of omstandigheden die op alcohol- of drugsgebruik boven de grens wijzen, zoals een bevestiging door getuigen van de hoeveelheid alcohol- of drugs die de verdachte tot zich heeft genomen en waarneming van uiterlijke kenmerken door de opsporingsambtenaar die op het gebruik van alcohol of drugs wijzen. Voor het bepalen van de strafeis door de officier maakt het geen verschil of het alcohol- of drugsgebruik is vastgesteld op basis van een middelenonderzoek of op andere wijze, mits die andere wijze maar overtuigend genoeg is. Overigens hanteert de officier van justitie, zoals in de nota naar aanleiding van het verslag bij dit wetsvoorstel is toegelicht, de Bos Polarisrichtlijnen alleen nog voor strafbare feiten die vóór 1 maart 2015 zijn gepleegd. Op strafbare feiten die vanaf 1 maart 2015 zijn of worden

gepleegd zijn nieuwe door het College vastgestelde richtlijnen van toepassing, de zogeheten Richtlijnen voor strafvordering. In de Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen zijn de algemene uitgangspunten beschreven die het openbaar ministerie hanteert in het gebruik van deze strafvorderingsrichtlijnen en is het gebruik van alcohol en drugs bij geweldsmisdrijven als specifieke strafverzwarende factor opgenomen[4]. Alcohol- en drugsgebruik moet volgens de aanwijzing tot een verhoging van 75% van de strafmaat leiden indien een duidelijke relatie is vastgesteld tussen het geweldsmisdrijf en het gebruik van die stoffen, maar kan ook, afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden van de geweldpleger leiden tot het stellen of eisen van voorwaarden die gericht zijn op gedragsbeïnvloeding.

De leden van de SP-fractie vragen of kan worden toegelicht waarom de regering het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State naast haar heeft neergelegd dat de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel onvoldoende ingaat op de wetenschappelijke onderbouwing van het aanmerken van middelengebruik als afzonderlijke strafverhogende factor in individuele strafzaken en alsnog die onderbouwing te geven.
De expertgroep die in het kader van dit wetsvoorstel een voorstel heeft gedaan voor de ondergrenzen voor alcohol en cocaïne, amfetamine en methamfetamine, heeft de hoogte van die ondergrenzen op een dusdanig niveau bepaald dat het in zeer hoge mate waarschijnlijk is dat er een relatie bestaat tussen het alcohol- of drugsgebruik van de verdachte en zijn gewelddadig gedrag. Daarbij hebben zij zich gebaseerd op onderzoeken en literatuurstudies[5], alsmede op hun wetenschappelijke ervaring en kennis. Het gebruik van alcohol of van de hiervoor genoemde drugs dat boven de daarvoor voorgestelde ondergrens uitkomt, is echter niet automatisch een strafverzwarende factor. Het feit dat de verdachte tijdens het plegen van het geweldsmisdrijf onder invloed van meer alcohol of drugs verkeerde dan de ondergrens, is één van de factoren die de officier van justitie in zijn strafeis en de rechter in zijn op te leggen straf zal meewegen. Zij zullen ook altijd rekening houden met de omstandigheden waaronder het strafbare feit is gepleegd en de persoon van de verdachte. Dat komt ook tot uitdrukking in de hiervoor genoemde Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen die tezamen met de Richtlijnen voor strafvordering de opvolger is van de Bos Polarisrichtlijnen voor strafbare feiten die vanaf 1 maart 2015 zijn of worden gepleegd. Afhankelijk daarvan zal het alcohol- of drugsgebruik leiden tot die sanctie, die gelet op het samenstel van deze factoren voor de verdachte het meest geëigend is. Dat kan een hogere straf zijn, maar ook het opleggen van voorwaarden gericht op gedragsbeïnvloeding.

Verder vragen de leden van de SP-fractie of nog zou kunnen worden ingegaan op het bezwaar van het College van procureurs-generaal dat wegens het ontbreken van een in alle gevallen geldend causaal verband tussen het plegen van het delict en het middelengebruik, de factor «alcohol en drugs» niet geschikt is om als automatische strafverhogende

---

4 Zie Stcrt. 2015, 4952, blz. 8.

5 Zij hebben zich onder meer gebaseerd op: P.N.S. Hoaken en S.H. Stewart, Drugs of abuse and the elicitation of human aggressive behavior. Addictive Behaviors 2003, no 28, blz.1533–1554; B.J. Bushman en H.M. Cooper, Effects of Alcohol on Human Aggression: An Integrative Research Review, Psychological Bulletin 1990, vol 107, no 3, blz. 341–354; S. Boelema, T. ter Bogt, R. van den Eijnden en J. Verdurmenm, Fysieke, functionele en gedragsmatige effecten van alcoholgebruik op de ontwikkeling van 16–18 jarigen, Trimbos-instituut en Universiteit Utrecht, 2009; L. Williams Reid, K.W. Elifson en C.E. Sterk, Hug Drug or Thug Drug? Exstasy use and Aggressive Behavior, Violence and Victims 2007, vol 22, no 1; Uitgaan en Drugs. Preventie van riskant alcohol- en drugsgebruik in het uitgaanscircuit, Trimbos-instituut 2005/2.

factor in de strafvorderingsrichtlijnen Bos Polarisrichtlijnen te worden opgenomen.
Waar het College van procureurs-generaal zich in zijn advies over het concept van het wetsvoorstel een tegenstander van heeft betoont, is het aanmerken van middelengebruik als automatische strafverhogende factor. Het feit dat de verdachte tijdens het plegen van het geweldsmisdrijf onder invloed van alcohol of drugs verkeerde, is volgens het College namelijk slechts één van de factoren die de officier van justitie in zijn strafeis dient mee te wegen en die opvatting deel ik. De officier van justitie zal, zoals ik hiervoor in reactie op een vraag van de leden van de SP-fractie uiteengezet heb, ook altijd rekening moeten houden met de omstandigheden waaronder het strafbare feit is gepleegd en de persoon van de verdachte. Het belang van de weging van deze factoren is ook neergelegd in de hiervoor genoemde opvolger van de Bos Polarisrichtlijnen. De weging van deze factoren kan in bepaalde gevallen een verhoging van de strafmaat inhouden, terwijl in andere gevallen een voorwaardelijke sanctie de meest adequate sanctie is.

De leden van de SGP-fractie vragen een nadere toelichting op het toepassen van de Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen van het College van procureurs-generaal in de praktijk en of het oorzakelijk verband tussen het geweldsmisdrijf en het gebruik van alcohol en drugs niet heel moeilijk vast te stellen is, ook als er wel een middelentest uitgevoerd is.
In reactie op de vragen die de leden van de SP-fractie in deze paragraaf hebben gesteld, ben ik al ingegaan op de vragen van de leden van de SGP-fractie. Ik verwijs deze leden dan ook naar die reactie. Dat geldt ook voor hun vraag of de hiervoor aangehaalde aanwijzing niet zodanig dient te worden aangepast dat er per definitie een hogere strafeis volgt als vastgesteld is dat het geweld heeft plaatsgevonden na (stevig) middelengebruik.

Voorts vragen de leden van de SGP-fractie in dit verband waarom het gebruik van alcohol en drugs vooral voor geweld in het uitgaansleven als strafverzwarende factor dient mee te wegen en of dit niet breder zou dienen te gelden.
In de Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen is op blz. 8 gesteld dat als er een duidelijke relatie is vastgesteld tussen het gepleegde delict en het gebruik van alcohol of drugs dit «met name» voor verstoringen van het uitgaansleven als substantieel strafverzwarend dient te worden beoordeeld. Zoals de woorden «met name» al tot uitdrukking brengen, is het niet de bedoeling daarmee andere vormen van geweld uit te sluiten. Dat blijkt ook uit de titel van de subparagraaf waarin het onderwerp aan de orde komt. Die luidt namelijk «Alcohol/drugs en (uitgaans)geweld». Verder komt dat ook tot uitdrukking in de afzonderlijke Richtlijnen voor strafvordering die voor specifieke geweldsmisdrijven tot stand zijn gekomen, bijvoorbeeld de richtlijnen die betrekking hebben op vernieling, bedreiging, openlijke geweldpleging en mishandeling. Alcohol- en drugsgebruik boven de daarvoor geldende grenswaarde zal voor alle geweldsmisdrijven die op grond van artikel 55d, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering bij algemene maatregel van bestuur zullen worden aangewezen en de geweldsmisdrijven, bedoeld in de artikelen 307, eerste lid, en 308, eerste en tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht, één van de factoren zijn waarmee de officier van justitie bij het bepalen van zijn strafeis rekening zal houden. In die algemene maatregel van bestuur zullen, zo is de bedoeling, de volgende variëteit aan geweldsmisdrijven worden aangewezen: de misdrijven als omschreven in de artikelen 92, 95, 95a, 108 tot en met 110, 115 tot en met 117, 121, 121a, 123 tot en met 124a, 131, 141, 157, 161, 161bis, onder 2° tot en met 4°, 162, 162a, 164, 166, 168, 170, 179, 242 tot en met 247, 248f, 249, 250, eerste lid,

onder 1°, en tweede lid, 252, tweede en derde lid, 282, 282a, 285, 285a, 285b, 287, 288, 289, 290, 291, 300 tot en met 303, 307, tweede lid, 312, 317, 350, 352, 385a, 385b en 385d van het Wetboek van Strafrecht en de artikelen 9, eerste lid, en 26, eerste lid, juncto artikel 55, derde, vierde of vijfde lid, van de Wet wapens en munitie.

6. Inzetten middelentest

De leden van de VVD-fractie vragen zich af wat in het kader van artikel 55d, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering wordt verstaan onder het criterium «in het belang van het onderzoek». Zien deze leden het goed dat alvorens een middelentest kan worden bevolen er een zodanig vermoeden moet bestaan dat een verdachte onder zodanige invloed van drugs of drank verkeerde dat hij – op zijn minst – in de buurt van de voorgestelde wettelijke benedengrenzen zit? Als deze zienswijze juist is, vragen zij zich af hoe de verbalisant dat vaststelt en welke elementen dit vermoeden kunnen ondersteunen.
Ik wil vooropstellen dat voor het uitvoeren van het eerste of voorlopige alcohol- of drugsonderzoek geen vermoeden van alcohol- of drugsgebruik vereist is, maar dat aanwijzingen van een dergelijk gebruik voldoende zijn. Dat vermoeden kan namelijk pas op basis van de uitslag van het eerste onderzoek verkregen worden. Ik verwijs hiervoor naar de toelichting op blz. 4 van de nota van wijziging bij het wetsvoorstel. Of die aanwijzingen er zijn en de inzet van het eerste alcohol- of drugsonderzoek voldoet aan het criterium van het onderzoeksbelang, hangt onder meer af van het feit of de opsporingsambtenaar bij de verdachte uiterlijke tekenen en gedrag waarneemt die op alcohol- of drugsgebruik duiden. Aanwijzingen voor gedronken hebben van alcohol zijn de geur van een alcoholwalm uit de mond, met «dubbele tong» spreken, met het lichaam zwaaien tijdens het lopen en niet vatbaar zijn voor een redelijk gesprek. Aanwijzingen voor het gebruikt hebben van bijvoorbeeld cocaïne zijn verwijde pupillen, zich veel krabben en verward gedrag. Door hun ervaring met de handhaving van het alcoholverbod uit de Wegenverkeerswet 1994 bezitten politieambtenaren over voldoende expertise om alcoholgebruik te herkennen. Voor het herkennen van drugsgebruik krijgt de politie een aparte training die in samenwerking met het Trimbos Instituut ontwikkeld is.
Uiteindelijk zal het de rechter zijn die toetst of voldaan was aan het criterium van het onderzoeksbelang en de andere voorwaarden op het moment dat de opsporingsambtenaar zijn bevoegdheid uitoefende en of hij zijn bevoegdheid juist heeft toegepast.

De leden van de VVD-fractie merken op dat één van de voorwaarden voor het inzetten dan wel bevelen van een middelentest is dat het gaat om een verdachte van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt gesteld dat ook van hen die met verbale uitingen aan de dreiging in groepsverband hebben bijgedragen een middelentest kan worden afgenomen. De leden van de VVD-fractie vragen of dit nader kan worden toegelicht. Specifiek vragen zij zich af of het hier dan moet gaan om verdenking van medeplegen van (zware) mishandeling of openlijk geweld of dat hier mindere eisen gelden.
De leden van de VVD-fractie veronderstellen bij hun vraagstelling dat het wetsvoorstel nog van toepassing is op verdachten wegens misdrijven die gericht zijn tegen of gevaar veroorzaken voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen. Vermoedelijk berust hun vertrekpunt op een misverstand. Bij nota van wijziging is de omschrijving van de misdrijven waarop dit wetsvoorstel van toepassing is, namelijk gewijzigd. Onder de reikwijdte van het wetsvoorstel vallen niet langer de misdrijven die gericht zijn tegen of gevaar veroorzaken voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen, maar de gewelds-

misdrijven die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen. Voor de aanleiding en achtergrond van deze wijziging verwijs ik naar paragraaf 4 van de nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel. Dat het bij die geweldsmisdrijven niet alleen gaat om fysieke geweldshandelingen, maar ook om verbale uitingen, heeft te maken met het feit dat die uitingen op zichzelf ook een vorm van geweld kunnen zijn en kunnen hebben bijgedragen aan het fysieke geweld. Een voorbeeld daarvan is de geweldpleging op 21 september 2012 in Haren ten tijde van het zogeheten Project X-feest. De commissie die de gebeurtenissen voorafgaand, tijdens en na de rellen heeft onderzocht, is in haar eindrapport «Twee werelden» uitgebreid ingegaan op geweldpleging in groepsverband en de invloed van middelengebruik daarbij. Voor personen die verdacht worden van verbaal geweld gelden dan ook dezelfde voorwaarden voor de inzet van een middelenonderzoek als voor personen die van andere geweldsmisdrijven worden verdacht.

7. ZSM-aanpak

De leden van de VVD-fractie vragen of de inzet van een middelentest en eventueel een tegenonderzoek geen afbreuk doet aan de zogeheten ZSM-aanpak nu daar immers tijd mee gemoeid is.

Het uitvoeren van een middelenonderzoek staat, voor zover het gericht is op het vaststellen van alcoholgebruik door de verdachte, gelet op de beperkte tijd die de uitvoering van dat onderzoek kost, het afdoen van geweldsmisdrijven die met de ZSM-werkwijze kunnen worden afgedaan, niet in de weg. Het afnemen van een voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht en een nader ademonderzoek vergen namelijk gemiddeld maar 5 minuten respectievelijk 20 minuten. Daar waar sprake is van geweldpleging onder invloed van drugs of gecombineerd gebruik van drugs en alcohol – welke beiden samen 3% van het totale geweld vormen –, zal het vervolgonderzoek in de vorm van een bloedonderzoek meer tijd vergen. In die gevallen is de ZSM-werkwijze niet geschikt. Dat geldt ook in het geval van alcohol- en drugsgebruik in het kader van complexe geweldszaken want voor een ZSM-afdoening komen alleen eenvoudige strafzaken in aanmerking.

8. Amendement-Van Toorenburg

De leden van de D66-fractie vragen zich af of de ondergrens die de expertgroep heeft voorgesteld voor drugs eveneens geldt voor de culpoze delicten die naar aanleiding van het amendement-Van Toorenburg (nr. 16) in het wetsvoorstel zijn opgenomen.
De vraag van deze leden is aan de expertgroep voorgelegd en het antwoord op die vraag luidt bevestigend. In zijn advies is de expertgroep destijds bij het bepalen van de ondergrens voor cocaïne, amfetamine en methamfetamine uitgegaan van geweld tegen personen, ongeacht of dat geweld met opzet of culpoos is gepleegd. Die ondergrens zal dus ook gelden voor de geweldsmisdrijven waarop het amendement-Van Toorenburg – de misdrijven als omschreven in de artikelen 307, eerste lid, en 308, eerste en tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht – betrekking heeft.

De leden van de SGP-fractie merken op dat de consequentie van het aannemen van het amendement-Van Toorenburg is dat het wetsvoorstel niet alleen meer geldt bij misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Zij merken op dat de Minister het oordeel over dat amendement aan de Kamer heeft gelaten, maar dat hij tegelijkertijd wel in overweging heeft gegeven om voor die delicten vanwege de ernst voorlopige hechtenis mogelijk te maken. Zij vragen hoe de regering daar

nu tegenover staat en welke stappen er gezet gaan worden om dit te onderzoeken dan wel via een wetswijziging te regelen.
Naar aanleiding van het amendement heb ik er tijdens de plenaire behandeling van het wetsvoorstel op gewezen dat het loslaten van de grens van voorlopige hechtenis voor bevoegdheden met behulp waarvan een inbreuk op de lichamelijke integriteit van verdachten wordt gemaakt, zoals het onderhavige middelenonderzoek, een doorbreking vormt van de systematiek van het Wetboek van Strafvordering en te beschouwen is als een principiële koersverandering. Om die reden heb ik de Kamer aangeraden dat zij, voordat zij haar oordeel over het amendement zou vellen, eerst zou onderzoeken of het niet meer aangewezen is om voor bepaalde misdrijven, zoals de misdrijven waarop het amendement betrekking heeft, voorlopige hechtenis mogelijk te maken in plaats van de toepassingsgrens van de bevoegdheid te verlagen. Nu de Kamer het amendement heeft aanvaard, is de noodzaak van die exercitie vooralsnog afwezig.

9. Monitoring van de wet

De leden van de SGP-fractie vernemen graag hoe de motie over monitoring van dit wetsvoorstel (nr. 15) zal worden uitgevoerd. Verder vragen zij of daarbij met name ook gekeken wordt naar mogelijke tegendraadse effecten daarvan, zoals een beroep op de test als grond voor strafvermindering.

In de motie waarop de leden van de SGP-fractie doelen, is verzocht te monitoren of het wetsvoorstel de beoogde doelen realiseert, namelijk het vorderen en opleggen van hogere straffen of bijzondere voorwaarden bij geweldsmisdrijven onder invloed.

Het is de bedoeling dat naar aanleiding van deze motie na de start van de gefaseerde uitrol van de wet gedurende de eerste drie maanden gemonitord wordt hoe de uitvoering bij de politie, het openbaar ministerie, de reclassering en de zittende magistratuur verloopt. De resultaten daarvan zullen naar verwachting in het eerste of tweede kwartaal van 2017 aan de Tweede Kamer toegestuurd kunnen worden. Zoals ik in de nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel heb toegezegd, zal de algehele evaluatie van het wetsvoorstel vier jaar na de inwerkingtreding van de wet plaatsvinden. De effecten van het wetsvoorstel zullen daarvan onderdeel uitmaken. Daarbij zal ook gekeken worden naar eventuele onverwachte effecten, zoals een beroep op de test als grond voor strafvermindering. Overigens ben ik van mening dat alcohol- en drugsgebruik nooit een verzachtende omstandigheid mag zijn voor het gepleegde geweld. Want wie alcohol of drugs gebruikt is primair verantwoordelijk voor zijn gedrag, en kan zich niet verschuilen achter zijn middelengebruik. Hij is in feite dubbel verantwoordelijk voor zijn gedrag: op de eerste plaats voor het gepleegde geweld en op de tweede plaats voor zijn overmatige middelengebruik.

De Minister van Veiligheid en Justitie,
G.A. van der Steur